

А.О. Єпіфанов, д-р екон. наук, проф.,
ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ"

УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

На сьогоднішній день для банків серйозною проблемою є усунення ризиків. При цьому особлива увага звертається на балансові ризики, які включають в себе кредитний ризик, ризик ліквідності, процентний ризик, ризик структури капіталу. Виділяються також ризики фінансових послуг: операційні ризики, технологічні ризики, а також ризики інновацій і стратегічні ризики.

Наряду з цим особливе місце займають зовнішні ризики. Серед них слід назвати макроекономічні ризики, конкурентні і законодавчі ризики. Законодавчі ризики навіть сьогодні дуже великі. Не встигне банк звикнути до якого-небудь нововведення, як слідом йде підзаконний акт, яким або терміново міняється облікова ставка, або вводиться щось інше. У зв'язку з цим у банків виникають великі проблеми.

Серйозної уваги вимагають забалансові ризики, які в основному складаються з ризиків боргових зобов'язань по короткострокових і довгострокових позиках і ризиків по цінних паперах, зокрема акціях і облігаціях, узятих на зберігання, або по окремих операціях з ними. Загалом операції з цінними паперами в Україні розвинуті недостатньо, і ризики по цих напрямках у банків ще невеликі.

У цьому аспекті заслуговують на увагу методи, які застосовуються на Заході при оцінюванні зовнішніх ризиків наших банків. Для цього використовуються такі, наприклад, критерії оцінювання економічного рівня розвитку країни, як ступінь індустріалізації; конкурентоспроможність товарів на світовому ринку; ступінь розвитку сільського господарства; конкурентоспроможність сільгосппродукції на світовому ринку; ступінь забезпеченості індустріальними товарами; забезпеченість мінеральними ресурсами; конкурентоспроможність сировини на світовому ринку; ділова активність; контакти з Європою; рівень освіти; однорідність населення; розвиток інфраструктури тощо.

На сьогодні в банківській системі напрацьовано багато методик із розширення визначення розміру або ступеня кредитного ризику. Вони включають у себе сукупне уявлення про зовнішні ризики, а саме: не тільки політичні, але і соціальні ризики (які зараз збільшуються), додаткові чинники економічного рейтингу зовнішнього характеру (ризик неплатежу, окремі форсмажорні обставини, роль яких значно посилилася останнім часом), ризики від окремих стихійних негараздів, конкурентні, законодавчі і макроекономічні ризики.

Наряду з цим важливе значення має розробка питання, пов'язаного з межами ризику. І це зрозуміло, оскільки кожен банк дуже обмежений юридичними нормами, і не всі ті напрацювання, що банк міг би вже

втїлити в життя, до чого готові його працівники, може бути здійснено. Законодавство України відстає від розвитку банківської справи. Наприклад, до цього часу Верховною Радою України не прийнято закон “Про кредитування”, а банки користуються окремими законами, такими як: Закон України “Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень”; Глава 35 “Особливості правового регулювання фінансової діяльності” Господарського кодексу України або окремими розділами Цивільного кодексу України. Отже, це серйозна проблема, яку потрібно ставити на обговорення і вирішувати.

Другий момент, який визначає межу банківських ризиків, – рішення банку. Слід підкреслити, що в багатьох випадках банки діють досить необережно. Наприклад, за рішенням правління банку можуть списуватися, заморожуватися і неодноразово пролонгуватися позики.

Звичайно, всі ризики обмежені термінами операцій банку. Ці терміни розтягуються іноді на дуже великий період у зв’язку з деякою недосконалістю системи розрахунків, неправильним оформленням документів, безвідповідальністю.

Наступний момент, який є також дуже важливим для розуміння меж ризику, – це правильне визначення ступеня ризику кожної операції. Також рекомендується оцінювати ризик активів банку і кредитного портфеля по певних фіксованих відсотках. Але наші банки поки знаходяться в настільки різному положенні, що ступінь ризику по тій або іншій банківській операції для кожного банку індивідуальний. Ці моменти кожен банк повинен враховувати в своїй аналітичній роботі та організації своєї діяльності.

Однак відомо, що багато банків виробили політику управління ризиком, її рамки і оцінки. Визначаючи стратегію управління ризиком, кожен банк бачить, який його обсяг він може узяти на себе. Аналіз кредитних портфелів окремих банків показав, що деякі банки з дуже хорошими коефіцієнтами ліквідності і достатності капіталу в той же час понизили обсяг кредитних вкладень. Це можна розцінювати як реакцію на ту ситуацію, коли видача кредиту стає небезпечною з погляду забезпечення його повернення. Тому багато банків розраховують, який обсяг ризику вони можуть узяти на себе, який саме різновид ризику вони повинні враховувати у своїй діяльності, і виробляють ті прийоми, які дозволять їм управляти цим ризиком.

Отже банки повинні створювати свої індивідуальні внутрішні інструкції з управління ризиками. Вони повинні регламентувати ті або інші дії окремих працівників банку, відмінності підрозділів банку і їх координацію один з одним у проведенні розумної політики управління банківськими ризиками. Нарешті, наші банки придбавають навички оцінки вибору форм управління банківськими ризиками.

Перш ніж вибрати способи регулювання банківських ризиків, кожен банк повинен виробити такі основні принципи управління ними:

- по-перше, визначення тієї зони ризику, яку кожен банк може узяти на себе;
- по-друге, контроль над тим, як той або інший підрозділ справляється з цією задачею, як здійснює мінімізацію даного ризику;
- по-третє, необхідно визначити, за рахунок яких засобів повинна проводитися робота з мінімізації ризику;
- по-четверте, вибір наряду з кредитним комітетом підрозділів банку, які здійснюватимуть управління банківськими ризиками.

Отже, попередження банківських ризиків і їх відшкодування є основними способами регулювання банківських ризиків.

Єпіфанов, А.О. Управління банківськими ризиками [Текст] / А.О. Єпіфанов // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник тез доповідей X Всеукраїнської науково-практичної конференції (22-23 листопада 2007 р): у 2-х т. – Суми: УАБС НБУ, 2009. – Т.1.– С. 10-12.